DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-4-92-48>

УДК 81'276:811.111'25:791

Шийка Ю.І., Мацько А.Б.

Національний університет «Львівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НАЗВ КІНОФІЛЬМІВ

Анотація. Назва фільму виконує не лише репрезентативну функцію, а також є метонімічним відображенням всього кінофільму, зміст та особливості якого представлені одним словом або фразою. Тож, назва є одним із факторів, що визначають, чи зацікавиться аудиторія фільмом чи захоче знайти про нього якусь додаткову інформацію та врешті-решт подивитися його. Можна стверджувати, що назва фільму нагадує рекламний слоган продукту і має свої типові риси. Окрім того, назва повинна контекстуально відповідати сюжету, а також бути формально та семантично привабливою. Як правило, заголовок є стислим і зазвичай використовує різні мовні засоби, такі як ідіоми або гри слів, щоб привернути увагу. Багато назв також оперують натяками чи метафорами, які діють як загадки, які під силу розгадати лише тим, хто переглядає певний фільм. У статті розглянуто категорії назв фільмів та стратегії їх перекладу. Зроблено аналіз перекладу англomовних назв фільмів українською мовою на основі назв ста кінострічок, представлених на веб-сайті Кіно-театр.ua.

Ключові слова: назва кінофільму, аудіовізуальна продукція, локалізація, адаптація, стратегії перекладу.

Shyika Yuliia, Matsko Andrii
Lviv Polytechnic National University

PECULIARITIES OF TRANSLATION OF MOVIE TITLES

Summary. A film title performs not only a representative function but also is a metonymic reflection of the whole film, the content and features of which are represented by one word or phrase. Therefore, a film title is one of the factors that determine whether the audience is interested in the film, wants to find some additional information about it and eventually watch it. It can be argued that a film title resembles an advertising slogan of a product and has its typical features. Besides, the title should be contextually relevant to the plot, as well as be formally and semantically attractive. Usually, the title is concise and frequently uses various expressions, such as idioms or puns, to draw attention. Many titles also use hints or metaphors that act as riddles that only those who watch a particular movie can solve. In the article, the categories of film titles and strategies for their translation have been considered. An analysis of the translation of English-language film titles into Ukrainian has been made. It has been concluded that a successful translation involves the reproduction of specific features of the source text in the target text to allow the latter to function for the purpose intended by the author of the original text. In the case of film titles, the most important thing is not to preserve the semantic content, but rather to keep an attractive phrase that is easy to remember and represents the plot. Such a translation can be referred to as "commercial" because it is focused on achieving a certain marketing and commercial success of the film. In this case, the translator acts as an intermediary between the source and target texts. Film title domesticators should always take into account the interests of the target audience, its cultural, religious and worldview peculiarities.

Keywords: film title, audiovisual product, localization, adaptation, translation strategies.

Постановка проблеми. Сьогодні кінематограф є однією з найбільш затребуваних сфер ринку послуг. Популярність фільму часто багато в чому визначається його назвою, адже ефектним заголовком набагато легше зацікавити глядача, ніж описом сюжету. Назва є своєрідною запорукою успіху, і її ефектне сприйняття відразу позначається на касових зборах. Переклад назви фільму – складне та відповідальне завдання. Такий переклад можна назвати «комерційним», адже він орієнтований на досягнення певного маркетингового, комерційного успіху фільму. При цьому перекладач повинен виступати як посередник між текстами мовою оригіналу і мовою перекладу. Адаптація назви художнього твору або кінофільму завжди повинна брати до уваги специфіку цільової аудиторії, її культуру, релігію та світогляд загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання перекладу назв кінофільмів, його особливостей та проблем стало об'єктом дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Серед них можна виокремити наукові праці Е. Балод, Л. Богущького, О. Капустіної, П. Ланга, К. Сіннер, Т. Яхнюк та інших.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Актуальність дослідження зумовлена існуючими неточностями у перекладі назв кінострічок, яких в майбутньому вдасться уникнути, взявши до уваги попередній досвід перекладу.

Мета статті. Головною метою статті є розглянути основні категорії назв кінострічок та шляхом аналізу виявити найбільш поширені стратегії перекладу, проаналізувати переклад назв англomовних фільмів українською мовою.

Виклад основного матеріалу. Одне з найактуальніших питань перекладу аудіовізуальної продукції – це переклад назв фільмів. З одного боку, локалізація продуктів різниється від ринку до ринку. Основною причиною перекладу назви кінопродукту є те, що, по-перше, цільова аудиторія краще розуміє про що йтиметься у фільмі, а по-друге, локалізатори, чи то пак, перекладачі, візьмуть до уваги місцеву специфіку у сфері ідеології, релігії, гендеру чи культури. З іншого боку, переклад назв простіший у менш канонічних жанрах. Оригінальні назви фільмів та сучасні назви серіалів зберігаються частіше, ніж у ми-

нулому. Назви мультфільмів, як правило, перекладаються, іноді цілком вільно. Документальні фільми зазвичай перекладають буквально. Зрештою, аудіовізуальний режим також впливає на вибір. Фільми із субтитрами частіше зберігають свої оригінальні назви, тоді як дубляж надає перевагу перекладеним назвам [2].

У більшості випадків назви фільмів не можна перекласти буквально. Часто це трапляється через культурні відмінності, каламбури чи ідіюми, які не мають відповідників у цільовій мові. Хоча з іншого боку, якщо назву перекладають дослівно, може виникнути ще більше непорозуміння, і потенційна аудиторія може скласти хибне враження про кінопродукт. Як приклад можна навести кінострічку «One Flew over the Cuckoo's Nest» режисера Кена Кізі. Назва майже буквально перекладена українською «Пролітаючи над гніздом зозулі». Загалом, можна стверджувати, що це хибний переклад, адже слово «Cuckoo» в англійській мові позначає не лише гніздового перелітного птаха, але й використовується як синонім до слова «божевільний», «ненормальний». Виходячи із сюжету фільму, можна стверджувати, що «Cuckoo's Nest», тобто «гніздо зозулі» позначає психіатричну лікарню. Однак, некоректний переклад радше неприемний виняток, аніж тенденція. Серед численних кінофільмів з «непростими» назвами зустрічаємо цікаві переклади, як от «Some Like it Hot» (досл. Дехто любить гаряче) – «У джазі тільки дівчата»; «Woman of Affairs» (у цьому випадку слово «Affairs» можна хибно інтерпретувати як «роман», «любовна історія») – «Жінка справи» [1; 8].

Загалом назви фільмів відіграють роль посередника між виробником та споживачем, адже назва ідентифікує фільм. Означення фільму необхідне на всіх етапах виробництва кінопродукту, починаючи від першого рядка сценарію і закінчуючи рецензією в журналі або на інтернет-порталі. Назва допомагає зрозуміти нескінченний потік трейлерів, статей, новин та імен, допомагає структурувати терабайти інформації про фільм та все, що з ним пов'язане [3].

Якщо назва фільму написана рідною мовою глядачів, усі ці функції реалізуються без особливих проблем. Але коли фільм беруть у прокат закордоном, його необхідно перекласти мовою цільової аудиторії. Разом з тим слід зазначити, якщо переклад неякісний, вищезазначені функції не будуть реалізовані або будуть реалізовані лише частково. Причиною можуть стати труднощі, з якими стикається перекладач під час перекладу назв фільмів. Працюючи над назвою фільму, перекладач створює кілька синонімічних варіантів назви кінострічки, які зазвичай відрізняються лише смисловими акцентами та благозвучністю [3; 10]. Також доволі часто складність перекладу полягає в підборі досить короткого аналогу оригінального заголовка, зберігаючи стилістичну єдність, і наближеності смислового змісту перекладу та оригіналу. Саме на цьому моменті часто виникають помилки, оскільки інколи з різних причин назви фільмів вимагають подальшого розширення та пояснення, однак перекладач не може вийти за рамки кількох слів. Наприклад, «The Assassination of Richard Nixon» – «Вбити президента. Замах на Річарда Ніксона». Назви фільмів, які складаються

з двох-трьох речень, ніхто ніколи не запам'ятає, ними буде незручно користуватися [6].

Загалом компанії-дистриб'ютори розглядають фільм як продукт чи товар, тому кіновиробники прагнуть зробити його справжнім хітом. Одним із способів досягти цього – це яскрава, цікава та інтригуюча назва, яку легко запам'ятати, як от «Music and Lyrics» – «Зник з очей, то геть із чарту», замість дослівного «Музика та слова». Саме такі назви кінострічок приваблюють велику аудиторію: «Employee of the Month» – «Побачення моєї мрії». Разом з тим не варто забувати про точність перекладу, який не порушуватиме стилістичної гармонії назви, однак зробить її привабливою для глядачів. Однак, у деяких випадках реалії мови оригіналу, тобто нееквівалентну лексику, якої немає в мові тієї чи іншої цільової аудиторії, можна зустріти у назвах кінофільмів, як от «Trainspotting» (хобі, що полягає у спостереженні за поїздами та записом їхніх номерів) – «На голці». У таких випадках перекладач намагається виразити реалію такими мовними засобами, щоб зробити її зрозумілою потенційним глядачам та прийнятною з точки зору їхньої культури. Інколи неточна інтерпретація реалії може призвести до помилки у назві кінострічки, а відтак і до хибного сприйняття кінопродукту [5].

Переклад назви фільму починається з аналізу загального сюжету та його розкриття у назві фільму. Тільки у такий спосіб можна вирішити, яку стратегію застосовувати для коректної інтерпретації назви. Загалом, назву кінострічки можна адаптувати до будь-якого конкретного жанру, як от «Thursday» – «Кривавий четвер», «Ouija» – «Віджа. Смертельна гра», «Eliza Graves» – «Будинок проклятих» [4].

У нашому дослідженні було проаналізовано 300 англійських назв кінострічок та їх еквіваленти українською мовою. Розглядалися фільми таких жанрів, як комедія (100 фільмів), жахи (100 фільмів), бойовики (100 фільмів), які були відібрані з веб-сайту Кіно-театр.ua. Усі назви фільмів були категоризовані за трьома критеріями:

- 1) структура назв;
- 2) стилістичні особливості;
- 3) метод перекладу.

У дослідженні спершу було досліджено структури заголовків. Було виявлено, що усі назви кінострічок поділяються на 4 типи, а саме:

1. Однокомпонентна структура: «The Equalizer», «RoboCop», «Transcendence», «Everly», «Ouija», «Stretch», «The Signal», «Gotham», «Jessabelle», «Salem», «The Strain»;

2. Двокомпонентна структура: «The Maze Runner», «Gone Girl», «John Wick», «The November Man», «Into the Storm», «The Imitation Game», «Left Behind», «Eliza Graves»

3. Структура словосполучення: «Sin City: A Dame to Kill For», «Jack Ryan: Shadow Recruit», «Night at the Museum: Secret of the Tomb», «Teenage Mutant Ninja Turtles», «Planes: Fire & Rescue», «Life After Beth», «Postman Pat: The Movie»

4. Структура складової речення: «She's Funny That Way», «This Is Where I Leave You», «We'll Never Have Paris», «How to Make Love Like an Englishman», «A Million Ways to Die in the West», «Where the Devil Hides», «How to Get Away with Murder», «It Comes at Night»

Схематичний розподіл назв досліджуваних кінострічок представлено на рисунку 1.

Рис. 1. Структурний розподіл назв кінострічок

Джерело: розроблено авторами

Проаналізувавши способи перекладу, локалізовані назви кінострічок було поділено на 6 груп, а саме:

1. Описовий переклад, який передає значення лексичної одиниці у формі фрази. Такий тип перекладу застосовується до фразеологічних одиниць, термінів, нееквівалентної лексики (реалій) та неологізмів: *“Ted”* – “Третій зайвий”, *“LOL”* – “Літо . Однокласники. Кохання”, *“As Above, So Below”* – “Париж. Місто мертвих”, *“Unfriended”* – “Видалити з друзів”, *“Beyond The Reach”* – “Гра на проживання”, *“Stretch”* – “Драйвер на ніч”, *“Lost River”* – “Як упіймати монстра”, *“Non-Stop”* – “Повітряний маршал”, *“Ride Along”* – “Шалений патруль”.

2. Дослівний переклад – спосіб передачі денотативного значення лексичної одиниці мови-джерела без збереження звукової чи орфографічної форми, але із відтворенням її структурної моделі: *“Voice from the Stone”* – “Голос з каменю”, *“Atomic Blonde”* – “Атомна блондинка”, *“13 Reasons Why”* – “13 причин чому”, *“The Girl on the Train”* – “Дівчина у потягу”.

3. Транскодування – переклад шляхом відтворення звукової графічної форми мови-джерела за допомогою цільової мови: *“Frank”* – “Френк”, *“Rio 2”* – “Ріо 2”, *“Annie”* – “Енні”, *“Gothem”* – “Готем”.

4. Трансформація, тобто зміна структурної форми мовних одиниць з метою досягнення автентичності в перекладі: *“This is 40”* – “Кохання подорослому”, *“Ouija”* – “Віджа: Смертельна гра”, *“Sin City: A Dame to Kill For”* – “Місто гріхів 2: Жінка, заради якої варто вбивати”, *“California Scheming”* – “Відв'язна Каліфорнія”, *“The Purge: Anarchy”* – “Судна ніч 2”, *“Where the Devil Hides”* – “Рука Диявола”, *“Through Chemistry”* – “Хімія кохання”.

5. Жанровий переклад – один із найбільш поширених видів перекладу назви кінострічки, який співвідносить назву із конкретним жанром: *“Ouija”* – “Віджа. Смертельна гра”, *“Gone Girl”* – “Загублена”, *“Left Behind”* – “Залишені”, *“Unfriended”* – “Видалити з друзів”, *“A Most Wanted Man”* – “Наднебезпечний”, *“Jack Ryan: Shadow Recruit”* – “Джек Раян: Теорія хаосу”, *“Lost River”* – “Як упіймати монстра”, *“Non-Stop”* – “Повітряний маршал”.

Рис. 2. Способи перекладу назв кінострічок

Джерело: розроблено авторами

6. Семантичний переклад, який за допомогою зміни або додавання лексичних елементів та введення ключових слів фільму розширює семантичне поле назви: *“The Maze Runner”* – “Той, що біжить лабіринтом”, *“Sin City: A Dame to Kill”* – “Місто гріхів 2: Жінка, заради якої варто вбивати”.

Результати аналізу способів перекладу назв кінострічок представлено на рисунку 2.

Без сумніву назва фільму тісно пов'язана із сюжетом. Загалом, назва повинна визначати головну тему кінопродукту, яка стає орієнтиром усього, що відбувається на екрані. Однак, в деяких випадках значення назви вислизає від глядача навіть після перегляду кінофільму. Переважно така ситуація виникає при некоректному перекладі. Беручи до уваги потенційне зацікавлення кінострічкою міжнародною аудиторією, автори сценаріїв зазвичай намагаються не використовувати дражливих елементів, щоб уникну-

ти можливих непорозумінь у площині міжкультурної комунікації [7].

Висновки і пропозиції. Отже, успішний переклад передбачає відтворення в тексті цільової мови тих особливостей тексту мови-джерела, які дозволяють останньому функціонувати з метою, передбаченою автором оригінального тексту. У випадку з назвами фільмів не завжди найбільш значущим є дотримання інформативної цінності, тобто семантичного змісту. Слід визнати, що найбільш важливим є збереження привабливої форми, яка легко запам'ятовується, а також відповідність назви сюжету фільму. Часто перекладачі стикаються з лінгвістичними обмеженнями, що вимагає значного ступеня творчості з їхнього боку. Зусилля перекладачів дуже часто оцінюються не лише на основі перекладу цільовою мовою. Це результат міжкультурного обміну та потоку інформації з-за кордону до певної країни (наприклад, України).

Список літератури:

1. Bogucki L. Perspectives on Audiovisual Translation / L. Bogucki // Peter Lang, 2010. – 206 p.
2. Bravo J.M. A New Spectrum of Translation Studies / J.M. Bravo, W.J. Hutchins // Universidad De Valladolid, 2004. – 392 p.
3. Cintas J.D. New Trends in Audiovisual Translation / J.D. Cintas // Multilingual Matters, 2009. – 216 p.
4. Faiq S. Discourse in Translation / S. Faiq // Routledge, 2018. – 242 p.
5. Gottlieb H. Multidimensional Translation: Semantics turned Semiotics / H. Gottlieb // Copenhagen: MuTra, 2005. – P. 13–15.
6. Lee T.-K. Applied Translation Studies / T.-K. Lee // Macmillan International Higher Education, 2017. – 178 p.
7. Pinto S.R. Audiovisual Translation: Theoretical and methodological challenges / S.R. Pinto // John Benjamins Publishing Company, 2018. – 146 p.
8. Raw L. Translation, Adaptation and Transformation / L. Raw // A&C Black, 2012. – 240 p.
9. Sanderson J.D. Focusing on Audiovisual Translation Research / J.D. Sanderson, C. Botella-Tejera // Universitat de València, 2019. – 240 p.
10. Sinner C. Translation in the Digital Age: Translation 4.0 / C. Sinner // Cambridge Scholars Publishing, 2020. – 257 p.

References:

1. Bogucki L. (2010) Perspectives on Audiovisual Translation. Peter Lang, 206 p.
2. Bravo J.M., W.J. Hutchins (2004) A New Spectrum of Translation Studies. Michigan: Universidad De Valladolid, 392 p.
3. Cintas J.D. (2009) New Trends in Audiovisual Translation. Multilingual Matters, 216 p.
4. Faiq S. (2018) Discourse in Translation. Routledge, 242 p.
5. Gottlieb H. (2005) Multidimensional Translation: Semantics turned Semiotics. Copenhagen: MuTra, pp. 13–15.
6. Lee T.-K. (2017) Applied Translation Studies. Macmillan International Higher Education, 178 p.
7. Pinto S.R. (2018) Audiovisual Translation: Theoretical and methodological challenges. John Benjamins Publishing Company, 146 p.
8. Raw L. (2012) Translation, Adaptation and Transformation. A&C Black, 240 p.
9. Sanderson J.D., Botella-Tejera C. (2019) Focusing on Audiovisual Translation Research. Universitat de València, 240 p.
10. Sinner C. (2020) Translation in the Digital Age: Translation 4.0. Cambridge Scholars Publishing, 257 p.